

Briselē, 17.12.2020.
C(2020) 9432 final

Komisijas paziņojums

**KOMISIJAS NORĀDĪJUMI PAR DAŽU PADOMES REGULAS (ES) 2020/1998
NOTEIKUMU ĪSTENOŠANU**

KOMISIJAS NORĀDĪJUMI PAR DAŽU PADOMES REGULAS (ES) 2020/1998 NOTEIKUMU ĪSTENOŠANU

Eiropas Savienība 2020. gada 7. decembrī pieņēma ierobežojošu pasākumu (sankciju) režīmu, lai vērstos pret nopietniem cilvēktiesību pārkāpumiem un aizskārumiem visā pasaulē – ES globālo cilvēktiesību sankciju režīmu. Šo sankciju režīmu veido divi tiesību akti: Padomes Lēmums (KĀDP) 2020/1999¹ (“lēmums”) un Padomes Regula (ES) 2020/1998² (“regula”). Regula ir adresēta visām personām, vienībām un struktūrām, kuras ir ES jurisdikcijā (“ES operatori”)³ un kurām tas rada juridiskas saistības.

Šo norādījumu⁴ mērķis ir sniegt norādījumus par dažiem regulas noteikumiem, lai ES operatori un valstu kompetentās iestādes (VKI) tos varētu vienādi īstenot. Norādījumi ir izklāstīti kā atbildes uz sagaidāmiem jautājumiem. Ja rastos vēl kādi jautājumi, Komisija var pārskatīt vai paplašināt norādījumus.

Lai iegūtu plašāku informāciju par ES globālo cilvēktiesību sankciju režīmu, lūdzu, iepazīstieties arī ar Eiropas Ārējās darbības dienesta (EĀDD) sagatavoto pārskatu “*Questions and Answers: the EU Global Human Rights Sanctions Regime*”⁵.

1. Kāda veida sankcijas ir ieviestas?

Šis sankciju režīms ietver divu veidu pasākumus, kas ir kopīgi lielākajai daļai ES sankciju režīmu: finansiālas sankcijas un pārvietošanās ierobežojumi (ceļošanas aizliegums). Šajā konkrētajā režīmā nav ietverts ieroču embargo vai nozaru/ekonomiskas sankcijas, piemēram, importa/eksporta aizliegums.

Regula attiecas uz finansiālo sankciju piemērošanu (3. pants). Tas ietver līdzekļu iesaldēšanu un aizliegumu darīt pieejamus līdzekļus un saimnieciskos resursus fiziskām un juridiskām personām, vienībām un struktūrām, uz kurām attiecas sankcijas un kuras uzskaitītas regulas I pielikumā (“sarakstā iekļautās personas”).

2. Kam ir jāievēro regulas noteikumi?

¹ Padomes Lēmums (KĀDP) 2020/1999 par ierobežojošiem pasākumiem pret nopietniem cilvēktiesību pārkāpumiem un aizskārumiem (OV L 410I, 7.12.2020., 13. lpp.).

² Padomes Regula (ES) 2020/1998 par ierobežojošiem pasākumiem pret nopietniem cilvēktiesību pārkāpumiem un aizskārumiem (OV L 410I, 7.12.2020., 1. lpp.).

³ Sk. arī 2. jautājumu.

⁴ Šie norādījumi ir iecerēti kā vadlīnijas, kurās Komisija skaidro savu pašreizējo izpratni par vairākiem regulas noteikumiem. Norādījumos netiecas nedz visaptveroši aplūkot visus noteikumus, nedz veidot jaunus normatīvus noteikumus. Komisija uzrauga Savienības tiesību piemērošanu, ko kontrolē Eiropas Savienības Tiesa. Saskaņā ar Līgumiem tikai Eiropas Savienības Tiesa var sniegt juridiski saistošas Savienības iestāžu pieņemto tiesību aktu interpretācijas.

⁵ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/90013/questions-and-answers-eu-global-human-rights-sanctions-regime_en

ES sankcijas rada juridiskas saistības visiem ES operatoriem un attiecībā uz jebkuru darbījumbā, ko veic Eiropas Savienībā. Regulas 19. pantā ir noteikts šīs jurisdikcijas tvērumš⁶.

Ir paredzēts, ka ES sankcijas radīs sekas trešās valstīs, izdarot spiedienu uz sarakstā iekļautajām personām. Tomēr tās nepiemēro eksteritoriāli. Citiem vārdiem sakot, tās nerada pienākumus trešo valstu operatoriem, izņemot, ja darbījumbā kaut daļēji tiek veikta ES.

3. Ko ietver finansiālās sankcijas?

ES operatoriem ir jāievēro pienākums iesaldēt visus sarakstā iekļauto personu aktīvus (līdzekļus un saimnieciskos resursus), kā arī jānodrošina, ka tie sarakstā iekļautajām personām nedara pieejamus nekādus līdzekļus vai saimnieciskos resursus (regulas 3. pants). Sk. arī 4. un 5. jautājumu.

Principā darbījumbā veikšana ar sarakstā iekļauto personu ir saistīta ar finanšu darbījumbā. Tas var ietvert vai nu sarakstā iekļautās personas līdzekļu veida maiņu (piemēram, līdzekļu apjoma vai atrašanās vietas maiņu), tās saimniecisko resursu izmantošanu, vai līdzekļu vai saimniecisko resursu nodošanu sarakstā iekļautās personas rīcībā, un visas šīs darbības ir aizliegtas.

Jēdzieni “līdzekļi”, “saimnieciskie resursi”, “naudas līdzekļu iesaldēšana” un “saimniecisko resursu iesaldēšana” ir definēti regulas 1. pantā.

4. Ko nozīmē aktīvu iesaldēšana?

Regulā noteikts, ka ES operatoriem ir jāiesaldē sarakstā iekļauto personu naudas līdzekļi. Citiem vārdiem sakot, ES operatoriem ir jānovērš jebkāda veida darbības ar šādiem līdzekļiem, kā rezultātā varētu tikt veiktas jebkādas izmaiņas to pazīmēs, kas (jebkuram) ļautu tos izmantot. Tas nozīmē, piemēram, ka ES bankai, kurā ir sarakstā iekļautas personas konti, ir jānovērš pārskaitījumi, kas mainītu iesaldēto naudas līdzekļu atrašanās vietu, un ES pilsonim, kam sarakstā iekļautas personas vārdā ir ieguldījumu fonda akcijas, ir jānovērš jebkādas izmaiņas, kas mainītu akciju īpašumtiesības.

Regulā arī noteikts, ka ES operatoriem ir jāiesaldē sarakstā iekļauto personu saimnieciskie resursi. Citiem vārdiem – ES operatoriem ir jānovērš šādu resursu izmantošana, kas jebkādā veidā ļautu iegūt līdzekļus, preces vai pakalpojumus. Principā, piemēram, tas nozīmē, ka ES lidostai nevajadzētu ļaut sarakstā iekļautas personas lidmašīnai veikt lidojumus un ES nekustamā īpašuma aģentūrai, kas pārvalda sarakstā iekļautas personas īpašumu, nevajadzētu ļaut to iznomāt. Aizliegums neattiecas uz resursiem, kas ir piemēroti tikai personīgai lietošanai vai patēriņam, piemēram, elektrību vai pārtiku. Neskaidrību gadījumā skatiet arī 13. jautājumu.

⁶ Regulu piemēro Savienības teritorijā, tai skaitā tās gaisa telpā; dalībvalstu jurisdikcijā esošos gaisa kuģos un uz to jurisdikcijā esošiem kuģiem; attiecībā uz visiem dalībvalstu pilsoņiem Savienības teritorijā vai ārpus tās; visām juridiskajām personām, vienībām vai struktūrām Savienības teritorijā vai ārpus tās, kuras dibinātas vai izveidotas saskaņā ar kādas dalībvalsts tiesībām; un visām juridiskām personām, vienībām vai struktūrām saistībā ar jebkādu darbījumbā, kas pilnā apmērā vai daļēji tiek veikta Savienībā.

Ņemiet vērā, ka aktīvu iesaldēšana atšķirībā no konfiskācijas neietekmē attiecīgo līdzekļu vai saimniecisko resursu īpašumtiesības.

5. Ko nozīmē aizliegums darīt pieejamus līdzekļus un saimnieciskos resursus?

Šis pasākums aizliedz ES operatoriem tieši vai netieši nodot sarakstā iekļauto personu rīcībā jebkādu līdzekļus vai saimnieciskos resursus – dāvinājuma, pārdošanas, bartera ceļā vai jebkādā citā veidā, tostarp atdot sarakstā iekļautās personas pašas resursus.

Principā, piemēram, ES uzņēmumam nav atļauts pārdot vai piegādāt produktus vai pakalpojumus sarakstā iekļautai personai, pat ja par to tiek saņemts pienācīgs maksājums; ES pilsonim nav atļauts strādāt sarakstā iekļautā uzņēmumā; un trešās valsts pilsonim nav atļauts no dalībvalsts teritorijas veikt ziedojumus sarakstā iekļautai personai.

6. Vai pastāv papildu pienākumi, kas ES operatoriem ir jāpilda?

i) Apiešanas aizliegums (regulas 10. pants)

ES operatoriem ir aizliegts apzināti un tīši piedalīties jebkādās darbībās, ar kurām tiek apietas finansiālās sankcijas. Tā var būt, piemēram, darbība kā sarakstā iekļautas vienības aizsegsabiedrībai (pastkastītes uzņēmumam) vai darījumu veikšana Eiropas Savienībā – sarakstā iekļautas personas vadībā.

ii) Informācijas sniegšana (regulas 9. pants)

ES operatoriem ir jāsniedz VKI visa informācija, kas veicinātu atbilstību regulai, jānosūta šī informācija arī Komisijai un jāsadarbojas ar VKI, veicot iespējamus turpmākos pasākumus. Šāda informācija ietver ziņas par visiem iesaldētajiem kontiem (piemēram, konta turētājs, numurs, iesaldēto līdzekļu vērtība) un ienākošajiem pārskaitījumiem; klientu vai citu personu mēģinājumiem apiet regulu; sarakstā iekļautas personas īpašumtiesībām vai kontroli pār sarakstā neiekļautu vienību; un jebkuru citu informāciju, kas var būt noderīga VKI.

Dažas dalībvalstis ir noteikušas īpašas pārskatu sniegšanas procedūras. VKI var sniegt sīkāku informāciju. Sk. arī 13. jautājumu.

7. Kā ES operatori var noskaidrot, pret ko ir vērstas šīs sankcijas?

Regulas I pielikumā ir atrodami sarakstā iekļauto personu vārdi un to identifikācijas informācija, kā arī konkrēti iemesli, kāpēc šīs personas ir iekļautas sarakstā. Eiropas Savienības Padome ir atbildīga par saraksta grozīšanu. To dara ar Padomes īstenošanas regulām, ko publicē *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* (OV)⁷. Sarakstā iekļauto personu vārdi un identifikācijas informācija ir atspoguļoti arī ES sankciju kartē⁸ un finansiālo sankciju datubāzē⁹, un abi šie rīki ir brīvi pieejami tiešsaistē.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=lv>

⁸ <https://www.sanctionsmap.eu/>

⁹ <https://webgate.ec.europa.eu/europeaid/fsd/fsf>

Saskaņā ar regulas 2. panta 3. punktu sarakstā iekļautās personas var būt valstiski rīcībspēki (piemēram, valsts iestādes vai amatpersonas); citi rīcībspēki, kas faktiski kontrolē vai pārvalda kādu teritoriju; un citi nevalstiski rīcībspēki¹⁰ (piemēram, privātpersonas un uzņēmumi).

8. Kā ir ar vienībām, kas pieder sarakstā iekļautajām personām vai ko tās kontrolē? Vai sankcijas attiecas arī uz tām?

ES sankcijas ir tieši vērstas tikai pret regulas I pielikumā uzskaitītajām personām, un ir jāiesaldē visi līdzekļi un saimnieciskie resursi, kas ir sarakstā iekļauto personu īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē. Līdz ar to ES operatoriem ir jābūt ļoti uzmanīgiem, sadarbojoties ar struktūru, kas pieder sarakstā iekļautai personai vai ko tā kontrolē.

Ja, piemēram, vienība X pieder sarakstā iekļautai personai vai ir tās kontrolē, var pieņemt, ka šī kontrole attiecas uz visiem aktīviem, kas nomināli pieder vienībai X. Tādēļ ES operatoriem saskaņā ar regulas 3. panta 1. punktu ir jāiesaldē visi vienības X līdzekļi un saimnieciskie resursi. Vienība X var panākt dažu vai visu tās aktīvu iesaldēšanas atcelšanu, ja tā pierāda, ka tie faktiski nav sarakstā iekļautās personas kontrolē¹¹.

Turklāt, ja vienība X pieder sarakstā iekļautajai personai vai ir tās kontrolē, ES operatoriem ir aizliegts darīt pieejamus vienībai X jebkādus līdzekļus vai saimnieciskos resursus. Šī darbība tiktu uzskatīta par tādu, kas tos netieši dara pieejamus sarakstā iekļautajai personai, un tas būtu regulas 3. panta 2. punkta pārkāpums, ja vien nav iespējams pamatoti konstatēt – izmantojot uz risku balstītu pieeju, ņemot vērā visus attiecīgos apstākļus un izskatot katru gadījumu atsevišķi –, ka līdzekļus vai saimnieciskos resursus sarakstā iekļautā persona neizmanto vai tie netiks izmantoti tās labā.

9. Kā var noteikt, vai pastāv īpašumtiesības vai kontrole?

a) Īpašumtiesības¹²

Ja sarakstā iekļautajai personai pieder vairāk nekā 50 % no vienības X īpašumtiesībām vai ja tai ir vairākuma līdzdalība vienībā X, uzskata, ka vienība X pieder sarakstā iekļautajai personai.

b) Kontrole¹³

Ja ir izpildīts kāds no turpmāk minētajiem kritērijiem (saraksts nav izsmeļošs), var uzskatīt, ka sarakstā iekļautā persona kontrolē vienību X viena pati vai saskaņā ar vienošanos ar citu akcionāru vai citu trešo personu, ja vien nav iespējams konstatēt pretējo, katru gadījumu izskatot atsevišķi:

¹⁰ Kā noteikts 1. panta 4. punktā Padomes Lēmumā (KĀDP) 2020/1999 par ierobežojošiem pasākumiem pret nopietniem cilvēktiesību pārkāpumiem un aizskārumiem.

¹¹ Komisijas atzinums (19.6.2020) par Padomes Regulas (ES) Nr. 269/2014 2. pantu (C(2020) 4117 final): https://ec.europa.eu/info/files/200619-opinion-financial-sanctions_lv

¹² Sk. arī ES paraugpraksi attiecībā uz ierobežojošo pasākumu efektīvu īstenošanu (2018. gada 4. maijs) 8519/18, pieejama vietnē <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/sanctions>

¹³ Turpat.

- a) būt tiesīgam vai pilnvarotam iecelt vai atlaist vairākumu locekļu no vienības X pārvaldes, vadības vai uzraudzības struktūras;
- b) izmantojot vienīgi savas balsstiesības, būt iecēlušam vairākumu vienības X administratīvās, pārvaldības vai uzraudzības struktūras locekļu, kuri attiecīgajā amatā bijuši attiecīgajā un iepriekšējā finanšu gadā;
- c) saskaņā ar vienošanos ar citiem vienības X akcionāriem vai dalībniekiem vienam pašam kontrolēt akcionāru vai dalībnieku vairākuma balsstiesības vienībā X;
- d) būt tiesīgam izmantot dominējošu ietekmi pār vienību X saskaņā ar vienošanos, kas noslēgta ar vienību X, vai saskaņā ar noteikumiem tās dibināšanas dokumentā vai statūtos, ja tiesību akti, kas reglamentē vienību X, ļauj uz to attiecināt šādu vienošanos vai noteikumus;
- e) būt pilnvarotam izmantot tiesības izmantot dominējošo ietekmi, kas minēta d) apakšpunktā, pašam neesot šo tiesību turētājam¹⁴;
- f) būt tiesīgam izmantot visus vienības X aktīvus vai daļu no tiem;
- g) vienoti pārvaldīt vienības X darījumdarbību, publicējot konsolidētus pārskatus;
- h) solidāri uzņemties atbildību par vienības X finansiālajām saistībām vai galvot par tām.

10. Vai ir kādi izņēmumi no finansiālām sankcijām?

Regulā ir ietverti vairāki izņēmumi¹⁵ (atkāpes).

Šīs atkāpes ļauj atbrīvot iesaldētos līdzekļus vai saimnieciskos resursus un/vai darīt pieejamus līdzekļus vai saimnieciskos resursus sarakstā iekļautajām personām. Tam ir vajadzīga iepriekšēja VKI¹⁶ atļauja, ko var piešķirt tikai saskaņā ar stingriem un konkrētiem nosacījumiem:

- **konkrētas vajadzības** – ja līdzekļu vai saimniecisko resursu atbrīvošana vai pieejamība ir nepieciešama, lai segtu sarakstā iekļautās personas un šādu fizisko personu apgādājamo ģimenes locekļu **pamatvajadzības**, tostarp maksājumus par pārtiku, īri vai hipotēku, zālēm un ārstēšanu, nodokļu, apdrošināšanas prēmiju un komunālo pakalpojumu maksājumus; lai segtu sarakstā iekļautās personas **juridiskos izdevumus** vai **ārkārtas izdevumus**¹⁷; nodrošināt iesaldēto aktīvu **parasto turēšanu vai pārvaldību**; vai izmantot diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības vai starptautiskās organizācijas **oficiāli paredzētām vajadzībām** (regulas 4. pants);

¹⁴ Ieskaitot, piemēram, ar aizsegsabiedrības starpniecību.

¹⁵ Izņēmumi no ES sankcijām parasti izpaužas atkāpju vai atbrīvojumu veidā. Atkāpes nozīmē, ka ierobežotu (aizliegtu) darbību var veikt tikai pēc tam, kad VKI ir piešķīrusi atļauju. Atbrīvojumi nozīmē, ka ierobežojumu nepiemēro, ja darbības mērķis sakrīt ar atbrīvojuma tvērumu; tādējādi personas, uz kurām attiecas atbrīvojums, var veikt attiecīgo darbību bez aizkavēšanās. Šajā sankciju režīmā nav iekļauti nekādi atbrīvojumi.

¹⁶ Divu nedēļu laikā pēc katras atļaujas piešķiršanas attiecīgajai dalībvalstij jāinformē pārējās dalībvalstis un Komisija.

¹⁷ VKI katrā gadījumā atsevišķi nosaka, kurus izdevumus var uzskatīt par “ārkārtas”.

- **humānā palīdzība** – ja līdzekļu vai saimniecisko resursu atbrīvošana vai pieejamība ir nepieciešama humānās palīdzības sniegšanai, piemēram, lai sniegtu palīdzību vai atvieglotu tās sniegšanu, tostarp lai piegādātu medikamentus, pārtiku vai nodrošinātu humanitāro darbinieku un saistītas palīdzības piegādi vai evakuācijām (regulas 5. pants; sk. arī 11. jautājumu);
- **nolēmumi** – ja atbrīvošanu paredz ar noteikta veida šķīrējtiesas, tiesas vai administratīviem nolēmumiem, kas taisīti pirms vai dažos gadījumos pēc sankciju piemērošanas – tikai tad, ja lēmums nav pieņemts par labu sarakstā iekļautai personai un nolēmuma atzīšana nav pretrunā attiecīgās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai (regulas 6. pants);
- **iepriekšēji līgumi** – ja maksājums ir jāveic saskaņā ar līgumu vai vienošanos, kas noslēgti pirms sankciju piemērošanas, vai saistībām, kas radušās pirms sankciju piemērošanas, ar noteikumu, ka līdzekļus vai saimnieciskos resursus sarakstā iekļauta persona izmantos, lai veiktu maksājumu, un ka maksājums nav par labu sarakstā iekļautai personai (regulas 7. pants).

Potenciālie pieteikuma iesniedzēji var lūgt norādījumus no savas VKI, lai uzzinātu par atļaujas saņemšanai nepieciešamajiem dokumentiem un ieviestajām procedūrām.

Turklāt regulas 8. pants ļauj kreditēt iesaldētos kontus un ieskaitīt kontos procentus un citus ieņēmumus, maksājumus, kas paredzēti līgumos vai saistībās pirms sankciju piemērošanas, un maksājumus, kas jāveic saskaņā ar noteikta veida (tiesas, administratīviem vai šķīrējtiesas) nolēmumiem, kuri ir spēkā dalībvalstī, ar noteikumu, ka visus šādus ieskaitījumus arī iesaldē. Tas ir izņēmums no aizlieguma darīt pieejamus līdzekļus un saimnieciskos resursus sarakstā iekļautajām personām, un tam nav vajadzīga iepriekšēja VKI atļauja. Jebkurā gadījumā ES operatoriem ir jāievēro regulas 9. pants. Sk. arī 6. jautājumu.

11. Ko ietver atkāpe par humāno palīdzību?

ES sankcijas nav paredzētas, lai kavētu humānās palīdzības sniegšanu. Regulas 5. pantā paredzēta atkāpe par humāno palīdzību, un tās mērķis ir novērst un līdz minimumam samazināt iespējamus šķēršļus humānās palīdzības sniegšanai. Tā ļauj atbrīvot vai darīt pieejamus līdzekļus un saimnieciskos resursus sarakstā iekļautajām personām ar noteikumu, ka šādi līdzekļi vai resursi ir nepieciešami vienīgi humanitāriem mērķiem, piemēram, palīdzības sniegšanai vai tās sniegšanas atvieglošanai, tostarp medikamentu, pārtikas piegādei, vai humānās palīdzības darbinieku transportēšanai vai ar to saistītai palīdzībai, vai evakuācijai. Šo darbību veikšanai ir vajadzīga iepriekšēja VKI atļauja.

Saskaņā ar starptautiskajām humanitārajām tiesībām, Līguma par Eiropas Savienības darbību 214. panta 2. punktu un humānās palīdzības principiem – cilvēcību, objektivitāti, neatkarību un neitralitāti – humānā palīdzība ir jāsniedz bez diskriminācijas. Pamatojoties uz šiem principiem, nosaka personas, kurām nepieciešama palīdzība. Kad attiecīgās personas šādi ir noteiktas, nav nepieciešams pārbaudīt galasaņēmēju, kuram ir vajadzīga palīdzība.

12. Kas notiek, ja ES operatori neievēro regulu?

Regulas 16. pantā ir noteikts, ka dalībvalstis pieņem noteikumus par piemērojamiem sodiem un nodrošina to izpildi. Šie sodi, kuriem jābūt iedarbīgiem, samērīgiem un atturošiem, parasti attiecas uz krimināltiesību un/vai administratīvo tiesību jomu.

13. Kur ES operatori var saņemt vairāk informācijas?

Dalībvalstis īsteno ES sankcijas, un tās ir atbildīgas arī par to piemērošanas pārbaudi. Eiropas Komisija atbalsta sankciju vienotu īstenošanu visā ES un uzrauga to izpildi dalībvalstīs.

VKI sarakstu un to kontaktinformāciju kopā ar Eiropas Komisijas kontaktinformāciju skatiet regulas II pielikumā.